

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні проблеми господарського права»

на тему:

**„Проблеми гармонізації українського господарського
права та комерційного права країн ЄС”**

Студентки 1 курсу групи ПРм - 11
Галузь знань 0304 «Право»
Спеціальність 8.03040101 «Правознавство»
Яшиної О.В.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОВНА ТА ЧАСТКОВА ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	5
1.1. Причини адаптації правової системи України до Європейської право вої системи	5
1.2. Сучасний стан адаптаційного процесу.....	8
1.3. Проблеми адаптації правової системи України до правової системи Європейського Союзу.....	12
РОЗДІЛ 2. ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРА ВА ТА КОМЕРЦІЙНОГО ПРАВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	20
2.1. Сучасний стан українського господарського права.....	20
2.2. Сучасний стан комерційного права країн ЄС.....	22
2.3. Процес адаптації українського господарського права та комерційного права країн ЄС.....	23
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На даному етапі політичного, суспільного та економічного розвитку України адаптація національного законодавства до норм права ЄС має особливу значущість та актуальність, оскільки з цим процесом пов'язане не тільки створення відповідної правової бази для майбутнього вступу до ЄС, а й досягнення інших важливих для нашої держави цілей, а саме: створення підґрунтя та рушійної сили правової, адміністративної, та судової реформи; підвищення конкурентоспроможності економіки та сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну; подальшої демократизації суспільних процесів, розбудови громадянського суспільства і справжньої демократії. Українська правова система повинна розвиватися так, щоб задовольнити копенгагенські критерії щодо стабільності в суспільстві, верховенства права і функціонування ринкової економік. Це, зокрема, – розвиток політичних інституцій, які мають базуватися на принципах демократії, верховенства прав людини; стабільність у сфері економіки, політики та юстиції; створення нових можливостей для розвитку країни та її модернізації, подальшої лібералізації торгівлі та поступова участь України у внутрішньому ринку ЄС.

Метою дослідження. З точки зору сучасного погляду на досвід минулих років членство у такій міжнародній організації як Рада Європи є своєрідним «першим стуком у двері Європейського Союзу», адже Рада Європи – це так би мовити «передпокій», в якому перебувають держави, що виявили бажання стати членом ЄС. Аналізуючи цю ситуацію природно виникає питання: чому Україна, яка ще 09 листопада 1995 року приєдналася до країн-учасників Ради Європи, і досі не може стати навіть ініційованим членом ЄС?

Щоб відповісти на це питання потрібно насамперед дослідити і проаналізувати детально ситуацію в державі в цілому, і в політичному та правовому спектрі, зокрема, щоб реально оцінити адекватність і відповідність цієї ситуації тим вимогам, які ставить ЄС щодо України.

РОЗДІЛ 1

ПОВНА ТА ЧАСТКОВА ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

1.1. Причини адаптації правової системи України до Європейської правової системи

Ідея вступу до Європейського Союзу користується незмінною популярністю суспільстві: за даними опитувань громадської думки її в тій чи іншій мірі стабільної не менше 60% громадян. Подібної ж думки дотримується переважна більшість політичної еліти (принаймні такого висновку можна дійти, аналізуючи програми партій). Нарешті, «європейський вибір», що трактується як намір стати в перспективі офіційною державною доктриною, декларованою президентом та урядом, закріпленою інтеграції України до Європейського Союзу» (Указ Президента №615/98 від 11 червня)[12, с. 121]. Отже, існує формальний консенсус, який в принципі дозволяє формулювати послідовну політику, спираючись на підтримку громадської думки.

Тому, важливим елементом правової реформи, що триває в Україні, є процес наближення національної правової системи до законодавства Європейського Союзу. Необхідність такого наближення обумовлена тим, що розвиток і поглиблення торгових та економічних зв'язків із європейськими країнами залежить від соціально-економічних і законодавчих передумов. Проголошений нашою державою стратегічний курс на інтеграцію до Європейського Союзу передбачає всебічне входження в європейський політичний, економічний, а також: правовий простір.

Жодна країна не може розвиватися поза загальносвітовими економічними законами та тенденціями.. Україна зробила свій вибір і цей вибір полягає у входженні до європейської спільноти. Тому, ставлячи на меті наближення національної правової системи до правової системи Європейського Союзу,

ми насамперед прагнемо спрямувати розвиток правової реформи таким чином, щоб у її основу було покладено найбільш прогресивне й досконале світове законодавство, яке формувалось протягом тривалого часу і відображає досвід багатьох країн.

Гармонізація національного законодавства з правом ЄС є однією з найважливіших умов для поглиблення співробітництва з Європейським Союзом та поступової інтеграції до його лав (набуття статусу асоційованого або повного члена) будь-якої країни, що має намір увійти до його складу. Україна, що перебуває на передінтеграційній стадії, вже тепер може й повинна здійснювати певні кроки до зближення свого законодавства з європейським.

Питання про приведення національної правової системи України у відповідність із правовою системою Європейського Союзу набуває сьогодні неабиякого значення для розвитку української економіки, яка б отримала змогу розвиватись у єдиному європейському правовому полі. Зокрема, як відомо, саме питання невідповідності нашого законодавства європейському є ключовим чинником, який гальмує вступ України до Світової Організації Торгівлі[24, с. 108].

Розвиток відносин з Європейським Союзом значною мірою залежить від законодавчого закріплення незворотності ринкових перетворень в Україні та надання надійних гарантій захисту прав людини, що, в свою чергу, свідчитиме про готовність нашої країни виконувати взяті на себе міжнародні зобов'язання і про щирість наших намірів стосовно європейської інтеграції.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу визначає, що адаптація законодавства є одним з основних напрямків інтеграційного процесу. Наша держава керується в цьому питанні положеннями ст. 51 Угоди про партнерство і співробітництво (далі УПС) між Україною і ЄС, відповідно до якої вона взяла на себе зобов'язання вжити належні заходи для забезпечення поступового наближення та приведення національного законодавства у відповідність із законодавством ЄС.

В УПС визначені 17 галузей, в яких у першу чергу слід мати адекватні норми: це митне законодавство, закони про компанії, банківську справу, бухгалтерський облік і податки, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупки, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист прав споживачів, непряме оподаткування, технічні правила і стандарти, закони та інструкції стосовно ядерної енергетики, транспорт[24, с. 109].

За цього в УПС основний наголос зроблено на тому, що зближення правової системи є важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною і країнами ЄС. Отже, проблеми гармонізації правової системи виходять за межі питань суто міжнародного права і стають важливим фактором вирішення "внутрішніх" проблем розвитку національної економіки.

Наближення і поступове приведення вітчизняної правової системи у відповідність з вимогами законодавства Європейського Союзу в жодному разі не може розглядатися Україною як самоціль. Це складний і тривалий процес. Передовсім нашою метою є забезпечення відповідності правової системи України зобов'язанням, що випливають з Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 11 червня 1994 року, що є важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між обома сторонами[7, с. 158].

По-друге, адаптація правової системи є важливою основою і рушійною силою правової реформи в Україні на шляху до створення ринкової соціально-орієнтованої економіки.

І нарешті, адаптація правової системи, яка має створити причинну базу для майбутнього членства України в ЄС, є основним напрямком поступової інтеграції України до Європейського Союзу.

Отже, адаптація законодавства - це складне і багатовимірне явище, і майбутнє членство України в Європейському Союзі є не єдиною його метою. Розвиток національного законодавства у напрямку його зближення із законодавством Європейського Союзу має забезпечити високий рівень підготовки в

нашій країні проектів нормативно-правових актів, що, в свою чергу, допоможе створити ринкове соціально-орієнтоване законодавство, яке забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, піднесенню його до рівня держав-членів ЄС.

Планомірність і поступальність роботи з адаптації правової системи є одним з основоположних принципів Концепції адаптації правової системи України до правової системи ЄС, затвердженої Кабінетом Міністрів України у серпні 1999 року. Цей процес розділено на три окремих етапи, на кожному з яких має досягатися певний ступінь відповідності законодавства України з законодавству ЄС у визначених концепцією сферах[3, с. 27].

На першому етапі, що триває в даний період, завданням уряду є:

- забезпечення розвитку правової системи в Україні відповідно до вимог ЄС;
- приведення законодавства України у відповідність з вимогами УПС;
- забезпечення розвитку законодавства України у пріоритетних сферах у напрямку його поступового зближення із законодавством Європейського Союзу.

На цьому етапі не може бути повного перегляду чинної правової системи України та забезпечення його повної відповідності. Про це може йтися лише на наступних станах розвитку процесу інтеграції України з ЄС.

1.2. Сучасний стан адаптаційного процесу

У березні 1998 року набула чинності Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Саме цю подію можна вважати фактичним початком процесу адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Сьогодні вже можна говорити про певні позитивні кроки у цьому напрямку, однак ще є ряд гострих питань, які потребують нагального вирішення.

Для забезпечення загальнодержавної координації роботи з адаптації законодавства був утворений консультативно-дорадчий орган - Національна рада з питань, адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (НРПА). На урядовому рівні також була створена Міжвідомча координаційна рада по адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу для забезпечення координації і взаємодії міністерств, інших центральних органів виконавчої влади у процесі адаптації вітчизняного законодавства. Завдяки роботі цієї ради були визначені загальні засади адаптації законодавства, створені галузеві підкомісії та робочі групи відповідно до пріоритетних напрямків роботи, розроблені пропозиції щодо вирішення такої складної проблеми, як переклад законодавства ЄС. Нею також був ініційований процес розробки найважливіших нормативно-правових актів[19, с. 36].

У Верховній Раді України створена спеціальна комісія з питань європейської інтеграції, до компетенції якої віднесені питання забезпечення відповідності законів України вимогам законодавства ЄС. Цим самим закладені підвалини організації роботи з адаптації законодавства й у парламенті України.

Єдина система планування роботи з адаптації законодавства запроваджена поки що лише в органах виконавчої влади. Функцію планування роботи з адаптації законодавства за поданням міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, здійснює Міністерство юстиції України.

Важливим кроком у напрямку приведення національного законодавства України у відповідність із законодавством ЄС стало затвердження Програми інтеграції України до Європейського Союзу. В цій програмі встановлено орієнтири для визначення шляхів та темпів реалізації окремих пріоритетів в адаптації законодавства, зумовлених прогресом у здійсненні економічних реформ і спрямованих на досягнення критеріїв, що впливають з цілей валютного, економічного та політичного союзу держав-членів ЄС, сформульованих Радою ЄС у червні 1993 року в Копенгагені. Постановою Кабінету Мініс

трів України від 10 квітня 2001 року № 345 був затверджений План дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми Інтеграції України до Європейського Союзу на 2001 рік, складовою якого є План роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС на 2001 рік[5, с. 136].

У прийнятому 27 грудня 2002 року Законі України № 3120 "Про Державний бюджет України на 2003 рік" передбачено виділення коштів на гармонізацію національних стандартів з міжнародними і європейськими. За рахунок цих коштів за дорученням Кабінету Міністрів має бути профінансовано і здійснення заходів з адаптації законодавства.

Для організації роботи в центральних органах виконавчої влади всі зусилля були скеровані на розробку відповідного механізму, в основу якого було покладено один з основних принципів Концепції адаптації законодавства, відповідно до якого ця робота є інтегральною складовою процесу підготовки і проектів нормативних правових актів в Україні.

Органи виконавчої влади відповідають за здійснення заходів з адаптації законодавства в межах своєї компетенції, що визначається постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 1998 року № 852 "Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу". За цього вони керуються методичними рекомендаціями Міністерства юстиції[5, с. 137].

Центральні органи виконавчої влади мають своїх повноправних представників у складі Міжвідомчої координаційної ради, через яких вони впливають на планування і здійснення процесу адаптації законодавства в Україні. Також у межах чисельності цих органів були створені структурні підрозділи, котрі відповідають за здійснення адаптації законодавства.

Одним із найважливіших кроків, зроблених урядом України з метою вдосконалення роботи центральних органів виконавчої влади, було введення обов'язкового порядку розробки проектів нормативно-правових актів України з урахуванням основних положень законодавства ЄС та запровадження е

фективної системи контролю за відповідністю цих проектів вимогам УПС та законодавства ЄС.

Порядок роботи центральних органів виконавчої влади з підготовки проектів законів України, актів Президента та уряду України з урахуванням основних положень законодавства ЄС визначає тимчасовий регламент Кабінету Міністрів України, затверджений урядовою постановою від 5 червня 2000 року №915.

Відповідно до тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України після розроблення проекту акта законодавства, який підлягає адаптації, головний розробник зобов'язаний перевірити проект на відповідність його основним положенням законодавства ЄС. Результати цієї перевірки він має відобразити в довідці про його відповідність основним положенням законодавства ЄС, яка подається до Мінюсту разом із проектом закону та текстами актів законодавства ЄС, які були враховані при його розробленні[17, с. 67].

Проте, основна контрольна функція в процесі адаптації законодавства покладена саме на Міністерство юстиції. Це міністерство здійснює правову експертизу (готує висновки) щодо відповідності проектів актів законодавства, які подаються на розгляд Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів України, Конституції і законам України та вимогам нормо-практичної техніки, а також готує зауваження і пропозиції до прийнятих парламентом законів при підготовці їх на підпис Президентом України.

На відповідність вимогам УПС перевіряються також усі нормативно-правові акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади при їх надходженні на реєстрацію до Міністерства юстиції. Слід зазначити також, що в Мінюсті має постійно проводитися експертиза проектів актів законодавства з точки зору їх відповідності Конвенції про захист прав і основних свобод людини, а відтак підготовлено методичні рекомендації для центральних органів виконавчої влади щодо дотримання вимог цієї конвенції в законотвірній діяльності[9, с. 75].

У всіх цих випадках Міністерство юстиції має здійснювати правову експертизу (готувати висновки) щодо відповідності проектів актів законодавства України основним положенням законодавства ЄС. Якщо проект нормативно-правового акта поданий з порушенням порядку, визначеного в тимчасовому регламенті Кабінету Міністрів України, Мінюст зобов'язаний повернути його на доопрацювання.

1.3. Проблеми адаптації правової системи України до правової системи Європейського Союзу

Питання колізійного регулювання договірних відносин у Європейському Союзі набуває з кожним днем усе більшого інтересу з боку як науковців, так і юристів-практиків. Можливість сторонами договору самостійно обрати право, яке підлягатиме застосуванню до їхнього договору, врегульовано в країнах-членах ЄС ст. 3 Розпорядження Європейського парламенту № 593/2008 про право, що підлягає застосуванню до договірних зобов'язань (далі – Регламент «Рим I»), яке замінило ст. 3 Римської конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань 1980 р. (далі – Римська конвенція 1980 р.).

Враховуючи положення Регламенту «Рим I», можна чітко побачити, що в якості

застосовного щодо договору права може використовуватися не лише право держави - члена ЄС, проте Регламент «Рим I» не забороняє сторонам в ключати посилання у своєму договорі на так зване «недержавне право» чи міжнародну угоду.

Колізійні норми та їх місце в системі міжнародного приватного права займають, практично, ключову роль. Джерелами колізійного права є національне законодавство та міжнародні договори, які після надання відповідної згоди держави стають частиною національного правопорядку.

Гармонізація права являє собою процес зближення національних правових систем, зменшення та усунення відмінностей між ними. Гармонізація п

рава і його уніфікація - взаємопов'язані явища, але гармонізація є більш широким поняттям, так як зближення національно-правових систем здійснюється і за межами уніфікації права. Головна відмінність гармонізації від уніфікації - відсутність міжнародних зобов'язань (міжнародних договірних форм) в процесі гармонізації. Відсутність договірних форм зумовлює специфіку процесу гармонізації права в цілому, який може бути як стихійним, так і цілеспрямованим. Суть стихійної гармонізації в процесі співробітництва і взаємодії держав у їхніх правових системах з'являється схоже або навіть ідентичне правове регулювання. Цілеспрямована гармонізація - це усвідомлене сприйняття однією державою правових досягнень інших держав [16, с. 5].

В області МПП інтенсивно йде процес цілеспрямованої гармонізації. При розробці законодавства з МПП найчастіше має місце рецепція такого регулювання у формі прямого запозичення (використання Ліхтенштейном в 1996 р. Закону про МПП Австрії (1978); в Румунії (1992), Болгарії (2005) та країнах СНД - Закону про МПП Швейцарії (1987)).

Незважаючи на масштабні процеси уніфікації та гармонізації права, діяльність міжнародних організацій, функціонування міжнародного комерційного права, МПП залишається найбільш суперечливою, проблемною і складною галуззю права. Держави неохоче йдуть на принципові зміни до свого законодавства з метою зближення його з правом інших держав або з міжнародним правом.

Гармонізація національного законодавства з європейським правом передбачає узгоджену діяльність всіх суб'єктів, що здійснюється в межах їх компетенції, послідовно та поетапно.

На першому етапі визначаються критерії гармонізації в різних сферах інтеграційної взаємодії відповідно до укладених договорів та визначаються галузі законодавства, що потребують гармонізації, окреслюється відповідне коло проблем правового регулювання в цій галузі. Крім того здійснюється переклад та опрацювання відповідних нормативно-правових актів (наприклад директив, регламентів ЄС) з метою їх практичного використання; матеріаль

но-технічне забезпечення аналізу і розроблення національних правових актів; набуття теоретичного і практичного досвіду особами, причетними до з'ясування діяльності з питань законодавства, моніторингу, інформаційного забезпечення та ін. шляхом організації навчальних візитів до окремих країн [1, с. 9].

На другому етапі відбувається співвідношення мети і завдань правового регулювання інтеграційної взаємодії, правова експертиза та порівняльно-правовий аналіз національних законодавчих та інших нормативно-правових актів, визначення їх відповідності укладеним міжнародним договорам та вироблення пропозицій щодо їх гармонізації з урахуванням наслідків гармонізації на національному рівні та впливу на національну правову систему; узгодження понять і термінів національного права та права міжнародних організацій, міжнародних договорів.

На третьому етапі визначається та затверджується перелік нормативно-правових актів, що потребують гармонізації з урахуванням їх юридичної сили, а також перелік міжнародних договорів, які необхідно укласти з метою гармонізації. Крім того, відбувається визначення оптимальних форм та засобів, рівнів та меж гармонізації.

На четвертому етапі відбувається синхронна розробка та прийняття нових нормативно-правових актів або внесення змін у діюче законодавство відповідними державними органами. Важливим на даному етапі є подолання існуючих колізій між національним та міжнародним правом або правом міжнародних організацій чи їх об'єднань шляхом застосування відповідних процедур, а саме: визнання загально визнаних принципів права, правових стандартів та їх закріплення у національному законодавстві; врахування загальних і специфічних вимог під час входження нормативних актів міжнародних організацій у національну правову систему і т. ін. [4, с. 438].

Гармонізовані нормативно-правові акти мають відповідати наступним вимогам: містити норми права, що відповідають положенням діючих міжнародних договорів; забезпечувати одноманітне розуміння та застосування пра

вил, які встановлені всіма учасниками правовідносин та містяться в укладених

міжнародних договорах; здійснювати юридичну дію, що за можливості виключає або мінімізує необхідність прийняття відомчих актів, а у випадках, коли така необхідність виникає – передбачати можливість гармонізації підзаконних актів; містити реальні гарантії та механізми виконання правостановлюючих норм та положень правових актів суб'єктів гармонізації, а також заходи відповідальності протиправної та стимулювання правомірної діяльності; передбачати системність та внутрішній зв'язок національних актів та актів інших держав чи міжнародних організацій – суб'єктів інтеграції⁹. Це видається можливим за умови дотримання основних вимог нормотворчої техніки, а саме: понятійний апарат і нормотворча техніка повинні мати наскрізний характер; у нормативно-правових актах мають бути визначені терміни, що вживаються в ньому; чітко визначений об'єкт правового регулювання; норми права, у переважній більшості, мають бути нормами прямої дії (слід уникати бланкетних норм)[4, с. 439].

Важливе значення для процесу гармонізації права має одноманітне тлумачення термінів і понять, що використовуються у міжнародно-правових документах. Передумовою цього є правильний переклад актів, що гармонізуються. (Наприклад, Наказом Міністерства юстиції України від 26.11.2003 р. № 144/5 затверджений Порядок перекладу актів європейського права на українську мову). При цьому важливим є надання перекладам статусу офіційного документу.

На п'ятому етапі відбувається реалізація гармонізованих актів, здійснюється оцінка досягнутих результатів на міждержавному та національному рівнях. У перспективі можливо продовження інтеграційної взаємодії у напрямі уніфікації та наближення.

Протягом всіх зазначених етапів відбувається: технічна допомога (обмін експертами, організація семінарів, навчання спеціалістів, допомога у п

перекладі відповідного законодавства); контроль інтеграційних органів за проведенням гармонізації.

Зокрема, саме для розробки наукових засад адаптації законодавства України до законодавства ЄС, вдосконалення нормо проектної роботи було створено ряд інституцій, зокрема Українсько - європейський консультативний центр з питань законодавства (UEPLAC), метою якого є надання допомоги у досягненні повномасштабної імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС. Зокрема:

сприяння наближенню законодавства України до законодавства ЄС у сферах, визначених у ст. 51(2) УПС,

сприяння Україні у здійсненні нею необхідних законодавчих та інституційних змін відповідно до Плану дій

Євросоюзу у сфері юстиції та внутрішніх справ; забезпечення процесу вступу України до СОТ[6, с. 51].

У контексті надання технічної допомоги українським інституціям UEPLAC формулює рекомендації щодо заходів, необхідних для ефективного реалізації наближеного законодавства України, а також подолання недоліків та невизначеностей, характерних для реформаторських процесів у колишніх країнах з централізовано-плановою економікою¹⁰. При Міністерстві юстиції України створюється Центр європейського та порівняльного права (Спочатку Центр порівняльного права), основним призначенням якого є сприяння органам державної влади при підготовці проектів нормативно-правових актів з урахуванням світового досвіду та основних положень законодавства ЄС з метою наближення законодавства України до норм і стандартів права ЄС. Саме на цей Центр покладені обов'язки здійснення експертного, аналітичного, інформаційного та методичного супроводу адаптації законодавства України.

З метою вдосконалення адаптаційного процесу та забезпечення перекладів законодавства ЄС створено Центр перекладів актів європейського права.

Таким чином, гармонізація є процесом цілеспрямованого зближення правових систем шляхом усунення суперечностей між ними та формування

мінімальних правових стандартів через утвердження спільних правових принципів, що передбачає приведення законодавства держав-членів та країн не членів у відповідність з вимогами міжнародного права на підставі міжнародних договорів.

11 жовтня 2010 року, представлена пропозиція нової директиви «Про регулювання Європейським Парламентом і Ради Звичайного Європейського Договірного права», де зазначається, що поряд із колізійними нормами Міжнародного Приватного права, буде діяти додатковий режим, щодо договору купівлі – продажу. Даний режим буде застосовуватись, лише за згодою сторін, тобто не буде юридично обов'язковим радше факультативним, застосовуватиметься лише між суб'єктами господарювання і споживачами та між суб'єктами мікро- макросередовищних підприємств[2, с. 101].

Договірне право Європейського Союзу побудоване, здебільшого, на колізійних нормах, тобто держави самі вибирають законодавство якої країни буде регулювати те чи інше питання. Регламенти мають юридично обов'язкову силу і пряму дію в національних правозастосовних органах держав - членів ЄС. Уніфіковані колізійні норми в регламентах «Рим I» (договірні зобов'язання) і «Рим II» (позадоговірні зобов'язання).

Регламент «Рим I» застосовується до договірних зобов'язань у цивільній та торговій сфері в ситуаціях, які містять колізію законів. Він не застосовується, зокрема, до податкової, митної і адміністративної сфер, його норми застосовується навіть у випадку, якщо воно не є правом однієї з держав-членів.

Регламент «Рим II» застосовується до позадоговірних зобов'язань у цивільній та торговій сфері. Він не застосовується, зокрема, до податкової, митної і адміністративної сфер, а також до відповідальності держави за дій чи бездіяльність, вчинені при здійсненні публічної влади. В межах Регламенту шкода означає будь які збитки, завдані результатом вчиненням шкоди, необґрунтованого збагачення, дій в чужому інтересі без доручення або вини.

Стосовно регулювання договірних зобов'язань в Україні, то ВРУ ратифікувала Віденську конвенцію ООН «Про договори міжнародної купівлі – продажу товарів» 1980 року, а також прийнято Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 року. Україна підписала угоду про асоціацію з ЄС (ратифікована в Україні 16 вересня 2014 року), тому в майбутньому, вище наведений директив, буде безпосередньо стосуватись нашої держави, щоб бути максимально близькими до законодавства ЄС, уряд нашої держави, прийняв ряд актів, норми яких максимально наближені до європейського законодавства[9, с. 75].

Отже, гармонізація права являє собою процес зближення національних правових систем, зменшення та усунення відмінностей між ними. Гармонізація права і його уніфікація - взаємопов'язані явища, але гармонізація є більш широким поняттям, так як зближення національно-правових систем здійснюється і за межами уніфікації права.

На мою думку гармонізація законодавства повинна відбуватись обов'язково, адже уникаючи її, законодавчі органи ускладнюють ряд договірних питань, що виникають між державами. Даний директив, є одним і з прикладів спрощення регулювання певних питань, зокрема договору купівлі – продаж, тому даний акт потрібно ухвалити, тим самим врегулювавши ряд договірних питань.

РОЗДІЛ 2

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА КОМЕРЦІЙНОГО ПРАВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Сучасний стан українського господарського права

Правове регулювання є головним вираженням регуляторної політики держави в усіх сферах життя суспільства. Діяльність держави, спрямована на врегулювання господарських відносин, відбивається в конкретних нормативних актах, а саме: прийнятті певного нормативно-правового акту, який дозволяє, забороняє або приписує діяти належним чином. Тому для сталого економічного розвитку України потрібне прийняття обґрунтованих і доцільних правових норм, які повинні будувати фундамент державної регуляторної політики. З огляду на це актуальність наукового розроблення проблем нормативно-правового забезпечення державного регулювання у сфері господарської діяльності є цілком очевидною. При відсутності єдиних критеріїв ефективності нормативно-правового забезпечення державного регулювання у сфері господарської діяльності дослідження теоретичних засад нормативно-правового забезпечення є неповним і поверховим [21, с. 213]. Неадекватна оцінка об'єктивного стану нормативно-правового забезпечення в досліджуваній сфері з боку державних органів влади, у свою чергу, унеможлиблює прогнозування розвитку господарських відносин, коригування державної регуляторної політики.

Визначивши основні витоки проблеми цього дослідження, ми можемо перейти до характеристики наступного критерію – кількості існуючих нормативно-правових актів та їх призначення. Дійсно, нормативно-правові акти українського законодавства покликані реалізовувати державну регуляторну політику у сфері господарської діяльності, є численними і певною мірою хао

тичними. Як зазначає Р. Р. Кузьмін, система державного управління, яка існує, призвела до появи величезної кількості нормативних актів, котрі мали в собі внутрішню суперечність та зазнавали досить хаотичних змін [8, с. 132].

Розглянемо детальніше систему нормативно-правових актів, спрямованих на державне регулювання господарської діяльності. Насамперед слід відзначити, що багато аспектів державного регулювання економіки закріплені в Конституції України. Так, ст. 13 Конституції України закріплює право власності українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні й інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, що здійснюється від імені українського народу органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Господарюючим суб'єктам надається право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, що закріплене у ст. 41 Конституції України. У свою чергу, ст. 42 Основного Закону України встановлює право на заняття підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. Принцип рівноправного існування різних форм власності й господарювання, а саме їх економічна багатоманітність, знаходить своє відображення у ст. 15 Конституції України.

Серед законодавчих актів у сфері господарювання, чільне місце посідає і Господарський кодекс України, який у блоці нормативно-правових актів, що регулюють господарську діяльність, виконує одну з провідних ролей. У Господарському кодексі прописані основні складові механізми регулювання господарських відносин. Так, ст. 9 ГК України дає визначення економічної політики, ст. 10 окреслює її основні напрями, а засоби державного регулювання господарської діяльності, у свою чергу, знайшли своє відбиття у ст. 12 ГК України.

Дослідження правової бази у сфері господарювання свідчить про недостатню ефективність і низький рівень нормативно-правового забезпечення державного регулювання у сфері господарської діяльності в Україні. Це вия

вляється головним чином у тому, що масив нормативно-правових актів у сфері господарської діяльності й досі залишається певною мірою неузгодженим і хаотичним. З нашої точки зору, ефективне здійснення нормативно-правового забезпечення державного регулювання господарської діяльності потребує виконання багатьох умов, але першочергового значення набуває побудова механізму обміну інформацією між суспільством і державою щодо необхідності правового врегулювання нових ринкових відносин та явищ економічного життя суспільства.

2.2. Сучасний стан комерційного права країн ЄС

Торговельне право ЄС - сукупність правових норм, прийнятих в цілях формування та реалізації спільної торговельної політики ЄС. Торгове право формується і розвивається в тісному взаємозв'язку з митним правом. У разі якщо в сферу митного права входять передусім питання тарифного регулювання, то торгове право охоплює широке коло питань щодо застосування нетарифних заходів у зовнішній торгівлі - нагляду за імпортом і експортом товарів, кількісних обмежень, заходів підтримки експорту, заходів захисту від демпінгу, субсидування і торгових бар'єрів, торгових преференцій. Крім імпорту та експорту товарів, в сферу торгового права ЄС входить регулювання зовнішньої торгівлі послугами та регулювання питань інтелектуальної власності в міжнародній торгівлі[14, с. 208].

Створення ЄС, підготовка до його подальшого розширення, досягнення цілей єдиного ринку, практичне формування економічного і валютного союзу в поєднанні з зовнішніми факторами, такими як створення Світової організації торгівлі та зміна загальної політичної ситуації у світі, призвели до суттєвого оновлення нормативно-правової бази спільної європейської торговельної політики. Торгове право більшою мірою стало відповідати нормам і принципам міжнародного торгового права. З'явилися нові нормативні акти у галузі імпортного регулювання, квотування, антидемпінгового захисту, протидії торговим бар'єрам в третіх країнах, надання торгових пільг країнам, що

розвиваються. Суттєво розширилась система міжнародних торговельних угод Співтовариства, в т.ч. за рахунок угод з країнами, що утворилися після розпаду СРСР. Регулювання зовнішньої торгівлі ЄС, включаючи застосування торгових обмежень у зв'язку із загальною зовнішньою політикою і політикою безпеки, здійснюється нормами, прийнятими на базі Договору про Європейське співтовариство. Виходячи з усього вище сказаного, ми приходимо до висновку, що поняття «торгове право Європейського союзу» можна вважати тотожним поняттю «торгове право Європейського співтовариства». Сьогодні торгове право буде однією з найбільш динамічно розвиваються галузей права ЄС[22, с. 192].

Варто відзначити, що основні тенденції розвитку зовнішньоторговельного регулювання полягають у все більшій лібералізації світових товарних ринків, посилення ролі міжнародних організацій, особливо СОТ, зміцненні позицій інтеграційних об'єднань у світовій торгівлі. Ефективне і продумане правове регулювання зовнішньої торгівлі дозволяє ЄС слідувати вищезгаданим тенденціям і при цьому залишатися лідером на світовій торговій арені.

2.3. Процес адаптації українського господарського права та комерційного права країн ЄС.

Процес гармонізації та зближення правових систем, які існують у європейському просторі, на нашу думку, потребуватиме цілеспрямованої та скоординованої діяльності різних держав і міжнародних організацій. Необхідно створити такі юридичні норми, які здатні забезпечити однакове регулювання наявних у європейських державах суспільних відносин. При цьому варто зауважити, що така робота сприятиме розвитку міжнародного співробітництва, попередженню виникнення різного роду юридичних колізій. Звичайно, правова уніфікація не обов'язково повинна мати універсальний характер. Вона може розмежовуватись як за цілями, так і за масштабами. За деякими напрямками суспільних відносин уніфікація може мати глобальний характер, а за іншими — охоплювати держави регіону або діяти в рамках певних міжде

ржавних об'єднань. Розглядаючи проблему створення єдиного європейського правового поля, слід враховувати той факт, що у світі є кілька національних правових систем. Як відомо, найстарішою та найпоширенішою правовою системою є континентальна, яка властива і європейським країнам. Для неї характерні нормативна упорядкованість, структурованість джерел, усталені демократичні правові принципи, а також наявність чіткої юридичної техніки. Головними носіями зазначеної системи є Німеччина, Франція та ряд інших європейських держав. Вона тією чи іншою мірою існує у багатьох країнах. В її центрі перебуває людина із системою її суб'єктивних прав та інтересів, на базі яких формуються суспільні та державні інтереси. У цілому, як ми знаємо, континентальна система складається з публічного і приватного права, які органічно пов'язані та постійно взаємодіють.

Приватне право регулює соціально-економічні відносини, спрямовані на реалізацію прав та обов'язків людини й громадянина, встановлює статус фізичних та юридичних осіб, забезпечує їх рівність у відносинах одна з одною тощо[23, с. 203].

Публічне право — це система норм і принципів, у яких відображаються державні, суспільні потреби, відносини та інтереси, без забезпечення яких неможливо задовольнити особисті інтереси, а також загальнозначущі інтереси суспільства у цілому[23, с. 204].

До особливостей континентальної правової системи належить її галузева класифікація. Як правило, система права ділиться на галузі, серед яких базовими є конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне право, а також цивільно-процесуальне та кримінально-процесуальне. У межах цієї правової системи велике значення надається питанням систематизації законодавства. Адже джерела континентального права мають стійку ієрархію, легко кодифікуються. Найбільшу ж юридичну силу, звичайно, має конституція. До числа інших найвагоміших міжнародних правових утворень, що, як відомо, ефективно функціонують, слід віднести систему загального права, яке поширює свою дію на всі держави та міжнародні організації. Це ядро міжна

родно-правової системи. Зауважимо, що, на відміну від континентального права, згадана система розвивалася не лише вченими-юристами, а й юристами-практиками. Загальне право створюється і змінюється зусиллями всіх суб'єктів, міжнародним співтовариством у цілому. Воно спирається на презумпцію універсальності дії його норм, оскільки є правом міжнародного співтовариства. Тому будь-яка держава зобов'язана його поважати[11, с. 54].

У даний час з урахуванням системи норм й принципів загального права функціонує багато національних законодавств (Великої Британії, США, Канади, Індії, Австралії, ряду африканських держав тощо). Проте в кожній з цих держав є багато специфічного, що віддзеркалює особливості розвитку, географічного положення тієї чи іншої країни, впливу на неї регіональних міжнародних структур тощо. Нині спостерігається чітка тенденція до зближення окремих елементів вищеназваних правових систем за збереження і навіть деякого посилення їх специфіки. Якщо вести мову про Європу, частиною якої є і Україна, то слід зазначити, що в останні роки переважна більшість європейських держав, керуючись спільними та національними інтересами, спрямовують зусилля на побудову правової системи, яка регулюватиме функціонування принципово нового міждержавного формування — об'єднаної Європи. Ця правова система, що дістала назву «Європейське право», складається з численних конвенцій, угод, хартій, кодексів та протоколів до них, розроблених під егідою таких міжнародних регіональних організацій, як Рада Європи, Організація з питань безпеки та співробітництва у Європі, Європейський Союз тощо[13, с. 179].

Особливістю Європейського права є те, що воно виникло та активно розвивається на основі як континентального, так і загального права. Наприклад, питаннями забезпечення прав і свобод людини, якими в рамках Ради Європи відає Європейський суд з прав людини, котрий у своїй діяльності поєднує елементи як континентального, так і загального права. Зокрема, він досить активно використовує у своїй практиці правило прецеденту. Судові рішення обґрунтовуються ним виходячи не тільки з норм певних конвенцій, а й

з принципів справедливості, природного права, моральних критеріїв, суспільної необхідності тощо. Держави — члени Ради Європи, зокрема Україна, зобов'язані визнавати обов'язковість юрисдикції цього суду. Нині наша держава, інтегруючись до європейських структур, набула повноправного членства, про що вже йшлося, у ряді міжнародних організацій Європи, поступово реалізує свій намір вступити до Європейського Союзу. Як відомо, головними передумовами вступу України до більшості з організацій та перебування в них є визнання нею принципу верховенства права, забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина[20, с. 246].

Особливе значення надається питанням приведення національного законодавства нашої держави у відповідність до європейських норм та стандартів. І роботи тут надзвичайно багато. Адже, за даними ряду експертів, для виходження у правове поле Європи Україні потрібно прийняти нові або внести відповідні зміни до законів та інших нормативно-правових актів, число яких становить майже 4 тис. Фактично мова йде про створення цілком нового законодавства, причому в багатьох випадках заснованого на міжнародних принципах і стандартах, які раніше у практиці нашої держави не використовувалися. Здійснення таких перетворень можливе лише за умови активного зближення законодавства України з правом Європейського Союзу, Ради Європи, Організації з безпеки та співробітництва в Європі та інших європейських міжнародних організацій.

Слід зазначити, що і Європейське Співтовариство продекларувало зацікавленість у розвитку європейського напрямку зовнішньої політики нашої держави. Підтвердженням цього є те, що вже у 1996 р. в Україні за сприяння Європейської комісії почав функціонувати Українсько-Європейський консультативний центр з питань законодавства, головне завдання якого полягає у переданні законотворчим органам нашої держави європейського юридичного досвіду, підтриманні реформ її правової системи для досягнення нею відповідності правовим системам держав — членів Європейського Союзу. Пріоритетні напрямки цієї діяльності спрямовані на реформування законодавства з

питань державного управління та місцевого самоврядування, в економічній та соціальній сферах, а також у галузі міжнародної торгівлі[18, с. 88].

Досить значну увагу розвитку правової системи України приділяє Рада Європи. Розроблення проектів правової допомоги в цій сфері вона розпочала відразу після подання нашою державою заявки про вступ до неї (липень 1992 р.). Зокрема, у 1999 р. Парламентська Асамблея Ради Європи звернулася до ряду впливових міжнародних організацій, а саме: Європейського парламенту, Європейської комісії, Європейського банку реконструкції та розвитку, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Конгресу місцевих та регіональних влад, Фонду соціального розвитку Ради Європи з пропозицією надати Україні необхідну допомогу. Одночасно керівництво вищезгаданої міжнародної організації взяло під свій контроль проведення конституційної та судово-правової реформ у нашій державі, а також питання створення правових основ інтеграції останньої в європейський простір. Проте слід сказати, що, незважаючи на вжиті заходи, вищезгадана діяльність Ради Європи поки що не дає відчутних результатів. Аналогічна ситуація спостерігається щодо впровадження в законодавство України інших, існуючих поза межами правового поля Ради Європи європейських стандартів, зокрема тих, що передбачені Угодою про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами—членами, а також конвенціями та угодами, прийнятими в рамках Організації з безпеки та співробітництва в Європі. У цілому можна зробити висновок, що зближення національного законодавства з Європейським правом відбувається занадто повільно.

Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу

Вирішення питання щодо вступу України до Європейського Союзу об'єктивно вимагає від нашої держави енергійних кроків на шляху зближення, гармонізації національного законодавства із законодавством даного міжнародного об'єднання. При цьому варто зауважити, що одна з найголовніших особливостей правової природи згаданого інтеграційного об'єднання полягає в тому, що його правова система, яка сформувалася на базі національно

го та міжнародного права і в умовах їх взаємодії, має ознаки як міжнаціонального, так і наднаціонального характеру. Дослідження цього правового феномену викликає значний теоретичний інтерес як юристів, наукових працівників, студентів, так і всіх, хто цікавиться проблемами міжнародного права. Навіть сам процес розроблення правової системи Європейського Союзу, який відбувається з використанням найкращих досягнень міжнародно-правової науки, досвіду в галузі розвитку національних правових систем окремих країн, може слугувати зразком розумного підходу до організації законотворчої діяльності[10, с. 37].

Вивчення права Європейського Союзу є значущим для нашої держави і з практичного погляду. Адже Україна традиційно підтримує та розвиває економічні, торговельні, культурні та інші зв'язки з країнами, що входять до складу цього інтеграційного об'єднання, вживає заходів щодо активізації відносин у рамках зазначеної Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Безумовно, досконале знання права Європейського Союзу, яке є важливим інструментом здійснення інтеграційних процесів, особливо в галузях, що регулюють економічні відносини, стає вагомим передумовою успішного розвитку міжнародних відносин нашої держави у цій сфері. Розглядаючи систему права Європейського Союзу, слід зазначити, що однією з обов'язкових умов успішного функціонування міжнародних (міждержавних, міжурядових) організацій є необхідність належного правового регулювання їхньої діяльності. Близько 500 міжнародних організацій нараховує система цих суб'єктів міжнародного права. Незважаючи на їх чисельність, розмаїття цілей і функцій, розгалужену організаційну структуру, систему повноважень тощо, всі вони потребують не лише відповідного правового врегулювання своєї спільної діяльності, а й чіткого визначення правового статусу держав-членів, що входять до складу конкретної організації. Вже те, що дані організації створюються на основі міжнародного договору, який є, як відомо, одним із найпоширеніших джерел міжнародного права, свідчить, що їх формування має підгрун-

тям міжнародно-правову договірну базу: саме установчі договори міжнародних організацій є правовим фундаментом їх діяльності.

У міжнародному праві система норм, які закріплюються в названих договорах, називається *первинним правом*. Ці норми інколи порівнюють з національними конституційно-правовими нормами. Система права міжнародних організацій включає не лише первинне право, а й систему міжнародно-правових норм і принципів, закріплених в установчих договорах відповідних міжнародних організацій, а також так зване *вторинне право*, систему якого становлять ті міжнародно-правові норми, які віддзеркалюють зміст правових актів, що приймаються міжнародними організаціями та їх структурами в межах компетенції, закріпленої в установчих договорах. Саме в цих міжнародно-правових актах і знаходять юридичне вираження міжнародно-правові норми як юридично обов'язкові приписи, що діють у межах конкретної міжнародної організації. Іншими словами, це вторинне право є «внутрішнім» правом, адже воно здебільшого спрямоване на регулювання відносин внутрішньорганізаційного характеру, що виникають у процесі діяльності певної міжнародної організації[15, с. 28].

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що саме такий методологічний підхід і було використано при з'ясуванні сутності права Європейського Союзу. Водночас варто зазначити, що, аналізуючи це питання, необхідно враховувати внутрішню структуру даної міжнародної організації, котра, як і правові системи її складових, істотно впливає на формування права Євросоюзу, відображає його правову природу. Так, Євросоюз має три складові: Європейське Співтовариство (раніше мало назву Європейське Економічне Співтовариство, далі — ЄЕС), Європейське співтовариство з вугілля та сталі (далі — ЄСВС) та Європейське співтовариство з атомної енергії (далі — Євроатом). Кожне з цих Співтовариств має власну правосуб'єктність та правову систему, витоки яких — у трьох установчих договорах, що, у свою чергу, базувалися на нормах і принципах міжнародного права. Якщо зробити хоча б загальний аналіз цих договорів (Паризького 1951 р. про заснування ЄСВС,

а також Римських 1957 р., які заснували ЄС та Євроатом), то дійдемо висновку, що їх зміст головним чином визначає правове регулювання європейської економічної інтеграції. Звичайно, специфічні особливості мали Договори про заснування ЄСВС та Євроатому[18, с. 89].

Створення на основі Договору про Європейський Союз (Маастрихтського договору), який був підписаний 7 лютого 1992 р. (набув чинності 1 листопада 1993 р. після ратифікації всіма державами-членами), Євросоюзу передбачало не лише зближення Співтовариств на базі спільного та єдиного ринку, а й вирішення питань політичного співробітництва в Європі. Про це, при тому, свідчать розділ V «Положення про спільну зовнішню політику і політику безпеки» і розділ VI «Положення про співробітництво у сфері охорони порядку та правосуддя у кримінальних справах даного договору. Таким чином, останній став підґрунтям створення на території держав-членів не тільки єдиного європейського економіко-політичного комплексу, а й оборонного. Цілком зрозуміло, що норми цього установчого Договору покликані насамперед здійснити правове регулювання питань економічного, політичного та іншого характеру, що виникають у процесі багатогранного функціонування Євросоюзу. Нині до названого інтегрованого об'єднання входять 15 найбільш економічно розвинутих європейських держав, сумарна територія яких становить 236191,7 км², а чисельність населення — майже 375 млн. Однією з важливих організаційних основ Євросоюзу є входження до нього інших міжнародних європейських організацій, а саме: Європейського Співтовариства, ЄСВС та Євроатому. У зв'язку з цим право Євросоюзу в широкому його розумінні покликане визначити передусім правовий статус безпосередньо цього міжнародного утворення — Європейських Співтовариств та 15 європейських держав (Австрії, Бельгії, Великої Британії, Голландії, Греції, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Німеччини, Португалії, Фінляндії, Франції і Швеції), що входять до його складу, а також урегулювати інтеграційні процеси, які ініціюються всередині Євросоюзу[7, с. 159].

Крім того, завданням права Євросоюзу є врегулювання внутрішньоорганізаційних відносин між його суб'єктами-членами та міжнародних відносин зовнішнього характеру, тобто з іншими міжнародними організаціями, державами, які не є членами Євросоюзу. Розгляд питання про правовий статус Євросоюзу в цілому та його структур передбачає з'ясування, зокрема, змісту первинного права даного інтеграційного об'єднання, норми якого закріплені у відповідних установчих міжнародних угодах та договорах. Це вищеназваний Маастрихтський договір, Договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства (Європейського Співтовариства) (м. Рим, 1957 р.) зі змінами, внесеними Амстердамськими домовленостями, Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (м. Рим, 1957 р.). Договір про заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі (м. Париж, 1951 р.). Акти про приєднання 1972 р. (Велика Британія, Ірландія, Данія), 1979 р. (Греція), 1985 р. (Іспанія, Португалія), 1994 р. (Австрія, Фінляндія, Швеція) та деякі інші міжнародні договори. Договір про Європейський Союз має додаткові 10 протоколів (Протокол про Статут Європейського валютного інституту, Протокол про Економічний та соціальний комітет і Комітет регіонів та ін.) та 8 декларацій (Декларація про громадянство держави-члена, Декларація про Європейський фонд розвитку, Декларація про роль національних парламентів у Європейському Союзі та ін.). Особливістю Маастрихтського договору є те, що він зберіг у повному обсязі чинність договорів про заснування Євросоюзу, ЄСВС та Євроатому (це досить важливо з погляду уникнення можливого дублювання та колізій), а отже, зберіг і правосуб'єктність Європейських співтовариств, що входять до складу Євросоюзу[7, с. 159].

Разом з тим важливо зазначити, що цей Договір не чітко окреслив правосуб'єктність самого Євросоюзу, за винятком питань, що стосуються загальної зовнішньої політики і загальної політики безпеки, внутрішніх справ та правосуддя. Відповідна система правових норм закріплена в установчих договорах щодо створення Європейського Співтовариства, ЄСВС, Євроатому і

є своєрідною підсистемою первинного права Євросоюзу. В ієрархії права, що функціонує на території держав — членів Євросоюзу, право цього інтеграційного об'єднання має пріоритет щодо національного права та найвищу юридичну силу і реалізується через пряму дію. Це однозначно свідчить про те, що держави-члени добровільно, на невизначений термін обмежили свої суверенні права, а відповідно й імунітет, насамперед в економічній сфері. Фактично вони відмовилися від забезпечення національного контролю за найважливішими секторами економіки і дозволили наднаціональним структурам здійснювати їх повноваження на своїй території.

Як відомо, побудова правового поля Євросоюзу, яка почалася після набрання чинності Договором про заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі, значно активізувалася з підписанням державами — членами Договору про заснування Європейського Співтовариства. Нова правова система, що при цьому виникла, стала складовою правових систем країн-членів, які погодилися на запровадження обов'язкового для них та їхніх громадян правопорядку. Нормативно-правові акти ЄЕС, по суті, стали частиною національних законодавств. Їх юридичну силу не можна змінювати за бажанням держав-членів, які вправі діяти на свій розсуд лише у випадках, коли це прямо передбачено законодавчими актами ЄЕС. З цього приводу Суд Європейського Співтовариства наголосив, що відповідно до ст. 189 Договору про заснування Європейського Співтовариства постанови останнього є обов'язковими до виконання та є актами прямої дії на території країн-членів. Підписання 14 червня 1994 р. Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами (набула чинності 1 березня 1998 р.) — досить суттєвий крок до Євросоюзу. Виконання завдань, пов'язаних з реалізацією згаданої Угоди, є складним процесом, головними учасниками якого з боку нашої держави є Верховна Рада України, Президент України, органи виконавчої влади. Обсяг і характер нормативно-правових актів, щодо яких має здійснюватися гармонізація, а також наявніс

ть кількох учасників цього процесу, що мають самостійні повноваження, вимагають чіткого правового регулювання останнього[17, с. 68].

Нині вже прийнято значну кількість нормативно-правових актів, які регулюють участь у гармонізації Президента України та органів виконавчої влади. Найважливішими з них є такі: Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України від 11 липня 1999 р.; Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р.; Постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 12 червня 1998 р.; Тимчасовий регламент Кабінету Міністрів України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2000 р. Варто підкреслити, що органи виконавчої влади України приділяють значну увагу належному організаційному забезпеченню процесу узгодження національного законодавства нашої держави із законодавством Євросоюзу. Так, відповідно до положень названої вище постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» 4 листопада того самого року при Міністерстві юстиції України почала діяти Міжвідомча координаційна рада, завданням якої є забезпечення координації та взаємодії міністерств, інших центральних органів виконавчої влади для вирішення проблеми адаптації законодавства України до права Євросоюзу. Згідно з положеннями згаданої Концепції адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу виконавча влада вважає пріоритетними напрямками законотворчої діяльності в Україні ті сфери законодавства, від узгодження нормативно-правових актів яких залежатиме зміцнення економічних зв'язків України з Євросоюзом. До їх числа можна віднести закони, що регулюють відносини, пов'язані з підприємницькою діяльністю, банкрутством, захистом конкуренції та прав інтелектуальної власності, митним регулюванням, транспортом і зв'язком, стандартами і сертифікацією[24, с. 109].

Так, орієнтовний перелік нормативно-правових актів Євросоюзу, до яких має бути адаптоване законодавство України протягом 2002—2006 рр., містить таке число актів: з питань підприємницької діяльності — 71; транспорту і зв'язку — 26; оподаткування — 32; охорони довкілля — 56; енергетики (включаючи ядерну) — 40; інтелектуальної власності — 61; митного регулювання — 12; боротьби з «відмиванням» коштів — 13; банківської діяльності — 13. Процес трансформації національного законодавства передбачається провести у три етапи. На першому з них здійснюватиметься приведення законодавства у відповідність до вимог вищезазваної Угоди й інших міжнародних договорів, які стосуються співробітництва України з Євросоюзом. На другому етапі буде проведена робота з підготовки законодавства нашої держави до асоціативного членства України в Євросоюзі. І нарешті, на останньому етапі розпочнеться реалізація програми гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством Євросоюзу з метою повної інтеграції нашої держави у спільний ринок останнього. Про обсяги роботи, яка має бути виконана, можна судити вже з того, що новим членам Євросоюзу необхідно прийняти законодавство Союзу, яке становить понад 80 тис. сторінок друкованого тексту. Варто наголосити на тому, що у національному законодавстві досі відсутні нормативно-правові акти, які б регулювали форми участі українського парламенту в гармонізації законодавства України із законодавством Євросоюзу, а також розмежовували повноваження органів законодавчої, виконавчої влади та Президента України у цій сфері.

Отже, існує об'єктивна необхідність прийняття законодавчого акта, присвяченого вирішенню зазначеного питання. Роботі в цьому напрямі, на наш погляд, заважає неврегульованість проблеми розмежування повноважень органів законодавчої, виконавчої влади та Президента України у зазначеній сфері. Адже, як відомо, реалізація вимог Угоди, про яку йшлося вище, потребує координації зусиль органів державної влади в Україні, спрямованих на реформування різних сфер національного законодавства. З урахуванням стратегічної мети нашої держави, а саме її інтеграції до Євросоюзу, оперативне

вирішення цієї проблеми набуває особливого значення. Аналіз діяльності з приведення національного законодавства у відповідність до Європейського права однозначно свідчить про наявність об'єктивних труднощів у даному процесі. Намагаючись будь-що прискорити процес входження до європейських структур, Україна фактично зобов'язалась у надзвичайно стислі строки здійснити докорінну перебудову національного законодавства. Проте українська сторона не уявляла і не могла уявити всю складність цього процесу. Крім того, дається взнаки відсутність у нашій державі як прийнятної і зрозумілої для всіх верств суспільства концепції європейської інтеграції, так і комплексних програм устанавлення та розвитку відносин з міжнародними організаціями Європи (зокрема, Євросоюзу) з чітко визначеними цілями, завданнями та механізмами їх реалізації. Але, незважаючи на це, наша держава повинна все зробити для зближення українського законодавства з правом Євросоюзу, інших міжнародних організацій. Адже від цього значною мірою залежать ефективність співробітництва України з країнами Європи та світу, а також її міжнародний авторитет.

ВИСНОВКИ

Отже, створюючи національну державну правову систему у відповідності до норм ЄС, необхідно одночасно із адаптацією вже існуючих законів приймати нові, узгоджені із правовим полем ЄС, законодавчі акти. Роль найвищого законодавчого органу країни у цьому процесі абсолютна. Беззаперечним є і те, що процес адаптації законодавства України вимагає злагодженої співпраці всіх гілок влади (див. таблицю).

Донедавна протистояння між гілками влади в Україні та гостра політична боротьба серйозно перешкождали ефективній законотворчій діяльності парламенту.

Серед інших проблем правової системи України необхідно виділити відсутність дієвого механізму імплементації чинних правових норм. Також однією з головних проблем України є не підготовка, а виконання нового законодавства. У нас існує велика кількість добрих законів, які не працюють на практиці.

Україна, на жаль, знаходиться ще далеко від європейських стандартів правової регламентації. Багатогранність європейського правового поля, його комплексний характер наочно свідчать про труднощі на шляху узгодження національного законодавства із загальноєвропейським. Формування правового поля держави є тривалим соціальним процесом, що органічно пов'язаний із змінами у всіх інших сферах життя суспільства. Штучно прискорити цей процес неможливо, але потрібно створити йому режим найбільшого сприяння. На нашу думку, більш ефективному процесові наближення правового поля держави до стандартів права ЄС сприятиме впровадження наступних заходів:

- створення однієї цілісної системи законодавства України, оскільки розпорошеність ускладнює процес адаптації;

- розробка органами державної влади в Україні "гармонограм" - графіків роботи з гармонізації законодавства для окремих галузей права;
- визначення галузевого комітету Верховної Ради України, який би забезпечував координацію та узгодження відповідної законотворчої діяльності, на кшталт спеціального підрозділу з європейської інтеграції, створеного в дослідницькому бюро польського Сейму в 1997 році;
- видання Україною "Білої книги", зустрічної ЄС;
- створення українсько-європейського глосарію юридичної термінології;
- активне залучення іноземних експертів та максимальне використання технічної допомоги ЄС щодо адаптації українського законодавства, згідно ст. 51 п. 3 УПС;
- прийняття Верховною Радою України відповідної Постанови про вихід України з МПА СНД;
- поглиблення співпраці з міжнародними організаціями (РЄ, ОБСЄ та ін.).

Необхідно також розширити і поглибити наукові дослідження проблем адаптації та забезпечити впровадження наукових рекомендацій з цих питань у реальну практику. Абсолютно необхідно мати такі процедури, які будуть поєднувати органи державної влади із зовнішніми центрами технічної та науково-експертної роботи. Дослідницькі інститути, наприклад, можуть співпрацювати з ними для допомоги при прийнятті рішень серйозної політичної природи і надавати допомогу при вирішенні суперечливих питань, що призведе до вироблення більш чітких і коротких формулювань в головних документах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Ю. На часі всебічна модернізація державного управління і державної служби // Інформаційний бюлетень «Бюрократ». – 2010. – № 9-10. – с.1. – К.: Центр адаптації держ.служби до стандартів Європ.Союзу.
2. Баймуратов М., Максименко С Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: політико-правовий аналіз // Право України. - № 10. - С. 101.
3. В.Міщишин. Окремі питання модернізації інституту державної служби в Україні, Росії та Польщі: компаративістський підхід//Вісник державної служби України. – 2010 – № 2 – с.27-31
4. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: Підручник/ За заг.ред. М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка, В.Стрельцова. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. – 620 с.
5. Дахно Іван Іванович Міжнародне економічне право.- К.: МАУП, 2000.– 158с.
6. Картавцев В. Адаптація законодавства України в сфері національної безпеки до правових систем ЄС та НАТО //Євроатлантикінформ. - 2006. - № 4. - С. 50-55
7. Катеринчук І. Проблема управління адаптацією права України до права ЄС у вітчизняній та зарубіжній думці //Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 10. - С. 158-161
8. Кравчук І. Адаптація права України до права Європейського Союзу: цілі, етапи, пріоритети //Право України. - 2004. - № 10. - С.132-135.
9. Кравчук І. Контроль правотворчого процесу з метою адаптації права України до права ЄС //Право України. - 2005. - № 4. - С.75-77

10. Лахижа М., Черчатий О., Вивчення іноземного досвіду вдосконалення діяльності органів влади. (//Вісник державної служби України. – 2010 – № 2 – с.37.
11. Луць Л. Формування правового механізму взаємодії України з Радою Європи та Євросоюзом // Віче. - Вип. 7-8. - 2006. - С. 54-55.
12. Міжнародне право в схемах і таблицях: Навчальний посібник(для студентівюридичного факультету)/ Укладач Бичківський О.П.- Запоріжжя: ЗДУ, 2002.- 210 с.
13. Міжнародне співробітництво України у правовій сфері.- Харків: Фоліо,1975.- 408с.
14. Наукові праці Одеської національної юридичної академії.- Одеса: Юричналітература, 2002.- 324с.
15. Опришко В. Питання трансформації Європейського права в законодавство України // Право України. - 2001. - №2. - С.28.
16. Пашков М., Чалий В. Україна на шляху європейської інтеграції: соціологічне опитування УЦЕПД // Національна безпека і оборона. - 2000. - №9. - С.5.
17. Плетньова О. Особливості адаптації конкурентного законодавства України до законодавства Європейського Союзу //Право України. - 2007. - № 10. - С.67-73
18. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: Матеріали наук.-практ. конф. -К., 2014. - С. 88.
19. ПроблемыгармонизациизаконодательстваУкраины и странЕвропы / Подобщ. ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цвет-кова. - К.: ЮринкомИнтер, 2003. - С. 36-37.
20. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні.- Львів: ЛНУ,2002.- 312с.
21. Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення: Монографія. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. - С. 213.

22. Топорнин Б. Н. Европейское право: Учебник. - М., 1999. – 456 с.
23. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членам // Офіційний вісник України. - 2006. - № 24. - С. 203.
24. Шемшученко Ю. Теоретичні проблеми гармонізації законодавства України з європейським правом // Вісник Академії правових наук. - 2004. - Вип. 3(38). - С. 108-109.